

fangsten (1899—1939), Indhandlingen paa de forskellige Handelssteder i Julianehaabs Kolonidistrikt 1919—20, 1929—30 og 1938—39. Produktionen af Kød- og Spækprodukter sættes i Relation til det samlede Kaloriebehov. 1901—02 kunde det teoretisk dække hele Kaloriebehovet, men i 1930'erne kun 20—30 %.

Ogsaa Klimasvingningerne belyses. Temperaturen i Luften og i Særdeleshed i Havet har været stigende i det 20. Aarhundrede, og i Forbindelse med den aftagende Mængde Storis kan det forklare de Forandringer, der er sket i Erhvervsbetingelserne: Sælfangsten har været aftagende, medens der har vist sig langt større Torskemængder ved Kysterne end tidligere.

Som Bilag findes et overskueligt Kort over det sydlige Grønland.

Alt i alt er det lykkedes de to Forfattere at belyse Kulturudviklingen i Julianehaab Kolonidistrikt paa en udmærket og lettilgængelig Maade, og det vilde i høj Grad være ønskeligt, om denne Serie i de kommende Aar kunde blive forøget med en Række statistiske Oversigter, der belyste andre grønlandske Distrikter end Julianehaab (og andre grønlandske Forhold end de, der er behandlet i Grønlands Statistik, Hefte 1). Navnlig har man i mange Aar savnet en statistisk Behandling af grønlandske Erhverv, saa den foreliggende Afhandling vil i alle grønlandsinteresserede Kredse blive modtaget med Interesse, netop fordi den bringer et Væld af nye Oplysninger om Sydgrønlands Erhvervsliv, og den vil blive hilst med Glæde som Vartegn om kommende Arbejder af lignende Art. I den Forstand er vi alle interesserede i, at Grønland bliver »lukket op«, og iøvrigt vil saadanne Arbejder i høj Grad styrke det Krav, som Danmark til sin Tid vil gøre gældende om at faa Grønland ubeskaaret tilbage.

Johannes Humlum.

Helge Andersen: Kul, Tørv og Brunkul. Udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi. I Kommission hos Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. København 1942. 25 × 17 cm, 140 Sider. Uindb. Kr. 3.00.

Det er snart en stor Serie af aktuelle Bøger, der er udsendt fra Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, og man maa glæde sig over, at en Række betydningsfulde Emner, hvoraf der tidligere har været savnet en Fremstilling paa Dansk, efterhaanden er taget op til Behandling. Det er i Virkeligheden uforstaaeligt, at det danske Bogmarked ikke for mange Aar siden har kunnet aftage en Serie Afhandlinger med Emner som Brunkul, Kul, Kautsjuk, Olie o. s. v. To saa betydningsfulde og aktuelle Emner som Kautsjuk og Mineralolie foreligger den Dag i Dag ikke i monografisk Form behandlet paa Dansk.

Det er muligt, at Bøger om saadanne erhvervsmæssige Emner ikke kan sælges i tilstrækkeligt stort Oplag, hvis Fremstillingen ikke er meget populær. Men fra videnskabelig Side vil man i al Fald beklage, hvis det er det Forhold, der har bevirket, at »Kul, Tørv og Brunkul«, i Modsætning til flere af Forgængerne, er skrevet i udpræget Avisstil. Den er populær i mere end een Forstand.

fangsten (1899—1939), Indhandlingen paa de forskellige Handelssteder i Julianehaabs Kolonidistrikt 1919—20, 1929—30 og 1938—39. Produktionen af Kød- og Spækprodukter sættes i Relation til det samlede Kaloriebehov. 1901—02 kunde det teoretisk dække hele Kaloriebehovet, men i 1930'erne kun 20—30 %.

Ogsaa Klimasvingningerne belyses. Temperaturen i Luften og i Særdeleshed i Havet har været stigende i det 20. Aarhundrede, og i Forbindelse med den aftagende Mængde Storis kan det forklare de Forandringer, der er sket i Erhvervsbetingelserne: Sælfangsten har været aftagende, medens der har vist sig langt større Torskemængder ved Kysterne end tidligere.

Som Bilag findes et overskueligt Kort over det sydlige Grønland.

Alt i alt er det lykkedes de to Forfattere at belyse Kulturudviklingen i Julianehaab Kolonidistrikt paa en udmærket og lettilgængelig Maade, og det vilde i høj Grad være ønskeligt, om denne Serie i de kommende Aar kunde blive forøget med en Række statistiske Oversigter, der belyste andre grønlandske Distrikter end Julianehaab (og andre grønlandske Forhold end de, der er behandlet i Grønlands Statistik, Hefte 1). Navnlig har man i mange Aar savnet en statistisk Behandling af grønlandske Erhverv, saa den foreliggende Afhandling vil i alle grønlandsinteresserede Kredse blive modtaget med Interesse, netop fordi den bringer et Væld af nye Oplysninger om Sydgrønlands Erhvervsliv, og den vil blive hilst med Glæde som Vartegn om kommende Arbejder af lignende Art. I den Forstand er vi alle interesserede i, at Grønland bliver »lukket op«, og iøvrigt vil saadanne Arbejder i høj Grad styrke det Krav, som Danmark til sin Tid vil gøre gældende om at faa Grønland ubeskaaret tilbage.

Johannes Humlum.

Helge Andersen: Kul, Tørv og Brunkul. Udgivet af Institutet for Historie og Samfundsøkonomi. I Kommission hos Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag. København 1942. 25 × 17 cm, 140 Sider. Uindb. Kr. 3.00.

Det er snart en stor Serie af aktuelle Bøger, der er udsendt fra Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, og man maa glæde sig over, at en Række betydningsfulde Emner, hvoraf der tidligere har været savnet en Fremstilling paa Dansk, efterhaanden er taget op til Behandling. Det er i Virkeligheden uforstaaeligt, at det danske Bogmarked ikke for mange Aar siden har kunnet aftage en Serie Afhandlinger med Emner som Brunkul, Kul, Kautsjuk, Olie o. s. v. To saa betydningsfulde og aktuelle Emner som Kautsjuk og Mineralolie foreligger den Dag i Dag ikke i monografisk Form behandlet paa Dansk.

Det er muligt, at Bøger om saadanne erhvervsmæssige Emner ikke kan sælges i tilstrækkeligt stort Oplag, hvis Fremstillingen ikke er meget populær. Men fra videnskabelig Side vil man i al Fald beklage, hvis det er det Forhold, der har bevirket, at »Kul, Tørv og Brunkul«, i Modsætning til flere af Forgængerne, er skrevet i udpræget Avisstil. Den er populær i mere end een Forstand.

Bogens bedste Afsnit er Kapitlerne IV, De økonomiske og sociale Forhold i Kulindustrien, VI, Kullenes Anvendelse og VII, Danmarks Kulforbrug. Langt svagere virker de indledende Kapitler om I, Kullenes Kemi og Geologi og II, Hvor findes Kullene?, og i Kapitel IX om Kul og Vandkraft er der saa mange Fejl og Misforstaaelser, at man maatte ønske det udeladt.

Kapitel II, Hvor findes Kullene?, gør ikke alene Rede for Kulforekomsterne, men behandler ogsaa Produktionens regionale Fordeling. I denne Forbindelse gennemgaaes Forholdene nogenlunde indgaaende for de to vigtigste europæiske Kullande, England og Tyskland. For U. S. A.'s Vedkommende er Fremstillingen meget kort, til Trods for at U. S. A. normalt producerer en Trediedel af Verdens Kul, og for Resten af Verden faar man kun nogle faa lapidariske Bemærkninger. Vigtige Kullande, som Polen, Frankrig, Belgien og Holland, ofres der ialt kun et Par Linier paa; Indien og Japan nævnes lige, Sovjetunionen behandles meget kortfattet. Det er et Forhold, som Anmelderen maa beklage, bl. a. fordi det svækker Bogens Muligheder som Haandbog ved Skolernes og Seminariernes Undervisning i Erhvervsgeografi. Paa den anden Side indeholder de centrale Kapitler adskillige gode Beskrivelser og et Væld af statistiske Oplysninger, som ellers vil være vanskeligt tilgængelige for de fleste, som ikke til daglig beskæftiger sig med herhenhørende Spørgsmaal.

De faa Kort, som findes — Englands, Tysklands og U. S. A.'s Kulfelter —, er særdeles gode. De er gengivet efter Norlins Bog »Stenkol«, der udkom i 1927. At Kortene saaledes er temmelig gamle, gør intet, saalænge der er Tale om Lokalisering af Lejerne, men naar Kulekporten ogsaa angives, som for Englands Vedkommende, svækker det i høj Grad Kortets Værdi. I alle Tilfælde burde Aarstallet da angives. Et Verdenskort savnes.

Det vilde tage for megen Plads at gennemgaa de enkelte Kapitler nærmere, men i Afsnittet om Kul og Vandkraft bør de værste Misforstaaelser udryddes. Vandmængden i Floderne er aldeles ikke »bundet til de bjergrige Stater«, tværtimod. Forfatteren mener endvidere ikke, at Lavlande har store Muligheder, naar det gælder Vandkraft, men heri tager han fejl; en Række af Verdens største Vandkraftstationer ligger i Lavlande, f. Eks. den store russiske Kraftstation ved Dneproges (Sovjetunionens største og Europas største, hvis man regner Rusland til Europa, p. t. ødelagt).

Den Vandkraft, Danmark køber fra Sverige, stammer fra Lagan og ikke fra Trollhättan. Iøvrigt er der normalt Tale om gensidig Udveksling, idet Danmark leverer Elektricitet til Sverige paa den Aarstid, hvor Vandkraften i Elvene er mindst. (I 1938 importerede Danmark elektrisk Strøm fra Sverige for 246.000 Kr. og eksporterede Strøm til Sverige for 204.000 Kr.).

Sovjetunionen er ingenlunde det Land i Verden, der er bedst forsynet med Vandfald, egnet til Udnyttelse, og U. S. S. R. har ikke Halvdelen af Verdens Vandkraftmuligheder (!), men kun 4—5 %. U. S. A. har udnyttet Halvdelen af Vandkraften og ikke 21 %. Italien og ikke Schweiz er det Land i Europa, der har udnyttet Vandkraften bedst. Som sagt, dette Afsnit burde aldrig have været med, hvis det ikke kunde skrives bedre.

Ogsaa i de øvrige Afsnit kan man finde mærkelige Fejl og Mangler, men dog ikke i saadant Omfang, at det — som i ovennævnte Kapitel — præger Fremstillingen. Enkelte Fejl bør dog anholdes. »Japan har ikke selv Olie-

kilder« (p. 92); jo, og producerede i 1939 380.000 t Olie. »Selvom (!) Tyskland er rigt paa Kul, er der ingen Olie. Forsøgsboringer i Hannover har kun givet ubetydelige Mængder af Olie« (p. 89). — Det er nogle dejlige »Forsøgsboringer«! De blev paabegyndt omkring 1880; allerede i 1907 passerede Aarsproduktionen 100.000 t, og i 1939 androg den 647.000 t (excl. Østerrigs 110.000 t). Forfatteren ræsonnerer p. 55 meget over Følgerne af, at Yorkshirekullene maa afskibes fra Liverpool, men de eksporteres faktisk over Hull, som selvfølgelig ikke afskiber Kul fra Durham (!), der ligger flere Hundrede km nordligere og umiddelbart ved Havet. Opgørelserne over Kinas formodede Kulforekomster (p. 26) stammer helt tilbage fra Richt-hofens optimistiske Vurderinger, som forlængst er erstattet af nyere Skøn, der andrager 2—3 % af de, der her angives (jfr. f. Eks. Institut für Konjunkturforschung, R. Regul: Die Energiequellen der Welt). I det hele taget er en enkelt Kildes (World Power Conf.) Angivelser over Ressourcer benyttet ganske ukritisk og uden Sammenligning med andre derfra afvigende. Et saa fortrinligt Værk som Dudley Stamp and S. H. Beaver: The British Isles (1937) synes overhovedet ikke at have paavirket Fremstillingen.

Det er ærgerligt, at den første danske Bog om et saa aktuelt Emne som Kul (og i det hele taget Verdens Energiforsyning) ikke uden Betænkning kan anbefales til Erhvervsfolk og Skolefolk.

Johannes Humlum.

Det almindelige Handelskompagni 1747—1774 med særligt Henblik paa dets Virksomhed i Grønland, af P. P. Sveistrup. Medd. om Grønland, Bd. 131, Nr. 9. København 1943.

Lektor i Driftsøkonomi ved Universitetet, Kontorchef P. P. Sveistrup har atter taget et Emne af Danmarks økonomiske Historie op til Behandling, der i nogen Grad ligger paa Linie med hans tidligere Skrift om de vestindiske Øers Historie.

Det almindelige Handelskompagni rangerer mellem de bedre af den merkantilistiske Regerings uheldige Kompagnistiftelser. Da man omkring 1740 havde faaet bragt den øvrige oversøiske Handel i Kompagniform, ønskede Regeringen at fuldende Udviklingen ved at danne et Kompagni, der skulde tage sig af de endnu frie Omraader. Det var egentlig dette, man havde for Øje, da man tog de københavnske Storkøbmands Forhold op til Behandling, hvilket resulterede i Oprettelsen af Grosserer Societetet i 1742. Det var Meningen, at Grossererne skulde have udgjort ikke blot en faglig, men ogsaa en handelsmæssig Organisation, med andre Ord: de skulde have været inddelt i en Række Kompagnier paa Østersøen, Vesteuropa etc., saaledes at de hidtil kompagnitomme Omraader var blevet dækket. Herimod reagerede den københavnske Handelsstand paa det voldsomste. Man værgede den sidste Rest af Handelsfrihed til det yderste og sejrede. Grosserer Societetet blev kun en faglig, ikke en handelsmæssig Organisation. Imidlertid opgav Regeringen ikke Tanken og fik i 1747 startet Det almindelige Handelskompagni med det Formaal at arbejde paa den københavnske Groshandelsstands Hovedomraader, Østersøen og Vesteuropa. Skønt man startede med allerhøjeste Bevaagenhed (Majestæten var blandt Aktionærene) og adskillige Forrettigheder, og skønt man i Tidens Løb